

**ULUSLARARASI
GAZİ SÜLEYMAN PAŞA
VE KOCAELİ TARİHİ
SEMPOZYUMU-III**

**INTERNATIONAL SYMPOSIUM ON GAZİ SÜLEYMAN PAŞA
& HISTORY OF KOCAELİ - III**

**CİLT
- III -**

© 2017 Kocaeli Büyükşehir Belediyesi, Kùltür ve Sosyal İşler
Dairesi Başkanlığı Yayınları No: 38

© Copyright 2017 Kocaeli Metropolitan Municipality,
Department of Culture and Social Affairs No: 38

Bu kitabın her türlü basım, yayın ve telif hakları Kocaeli
Büyükşehir Belediyesi, Kùltür ve Sosyal İşler Dairesi
Başkanlığı'na aittir. Başkanlığın yazılı izni olmadan elektronik,
mekanik ya da diğer yollarla basılamaz, çoğaltılamaz ve
dağıtılamaz. Para ile satılmaz

All rights reserved. No part of this book may be printed,
reproduced or distributed by any electronic, optical, mechanical
or other means without the written permission of the Kocaeli
Metropolitan Municipality, Department of Culture and Social
Affairs

Tasarım

Mert Uğurdil
Serhat Batur Karadeniz

Baskı-Cilt

CNR Basım

Takım No: 978-605-5116-35-4 (Tk)

ISBN: 978-605-5116-38-5 (3.c)

ULUSLARARASI
GAZİ SÜLEYMAN PAŞA
VE KOCAELİ TARİHİ
SEMPÖZYUMU-III

[FRANSIZ MİSYONERLERİN İZMİD SANCAĞINDAKİ
EĞİTİM FAALİYETLERİ]

Fatih DEMİREL*

Giriş

Fransızların, Osmanlı Devleti sınırları içerisinde, eğitim-öğretim yoluyla gerçekleştirmeye çalıştıkları misyonerlik faaliyetlerinin tarihi kökeni XVI. yüzyıla kadar uzanır. Tespit edilebildiği kadarıyla Osmanlı Devleti'nde kurulan en eski Fransız okulu Saint-Benoittir. 1583 yılında İstanbul'a gelerek Galata'daki Saint- Benoit kilise ve manastırına yerleştirilen Cizvit misyonerleri kısa bir süre sonra, orada Saint- Benoit Fransız okulunu açmışlardır. Okul, tarihi süreçte, Osmanlı toplumunu birçok yönden etkileyen Fransız misyonerlerin öğretim faaliyetlerinin hareket noktası olmuştur.¹ Cizvitlerle başlayan misyonerlik faaliyetleri Katolikliğin diğer tarikatları olan, Dominiken, Kapuçin ve Frerler rahip ve rahibe-leri ile devam etmiş, onlar da Osmanlı Devleti sınırları içerisinde çeşitli okullar açmışlardır.²

Fransız misyonerlerin temel hedefi Katolikliği yaymaktır. Osmanlı Devleti sınırları içerisinde Ermeniler arasında Katolik propagandası XVIII. yüzyılda oldukça güçlenmiştir. Katolik olan Ermeniler kilise değiştirmekle Fransa'ya kapitülasyonlarla tanınmış olan muafiyetlerden faydalanacaklardı. Fransız elçisi Marquis de Bonnac, raporlarında Türkiye'de Katolik propagandasının hedefini anlatırken kiliseden ayrılan Rumlarla Ermenilerin Katolikliğe kazandırılması için çalıştığını bildirmektedir.³

Tanzimat ve Islahat Fermanları ile yapılan yeni düzenlemeler diğer Gayrimüslim ve yabancılar da olduğu gibi Fransızlar tarafından açılan okulların sayısında da büyük bir artışa sebep olmuştur. 1869 yılında kabul edilen Maârif-i Umûmiye Nizâmnamesi Gayrimüslim ve yabancılar tarafından açılacak okulların izne bağlanması ve denetlenmesi için yeni düzenlemeler getirmiştir. Ancak alınan kararlar etkin bir şekilde ancak II. Abdülhamid Dönemi'nde uygulanabilmiştir.

* Doç. Dr., Uludağ Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Bursa/Türkiye.

1 İlknur POLAT HAYDAROĞLU, *Osmanlı İmparatorluğu'nda Yabancı Okullar*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1990, s. 113, 114.

2 Ayten Sezer, "Osmanlı'dan Cumhuriyet'e: Misyonerlerin Türkiye'deki Eğitim Faaliyetleri", *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, cilt: 16, özel sayı, 1999, s. 172.

3 Niyazi Berkes, *Türkiye'de Çağdaşlaşma*, İstanbul, 2002, s. 60.

Fransız Misyonerlerin Sancaktaki Eğitim Faaliyetleri

Fransız Cizvit misyonerlerinin İzmir sancağındaki eğitim faaliyetlerine 1880'lerin sonlarında başladıkları anlaşılmaktadır. Belgrad'da bulunan Sen Sava Cemiyeti idaresinde bulunan mektebin kapatılması üzerine oradan gelen ve gelecek olan öğrencilerin Osmanlı sınırları içerisinde zararlı faaliyetlerde bulunma ihtimaline karşılık gerekli tedbirlerin alınması Maârif Nezâreti tarafından sancak idaresine bildirilmiştir (16.11.1891). İzmir İdâdî Müdürlüğü bu yazıya istinaden verdiği ilk cevapta sancakta şimdilik açılmış bir muzır mektep bulunmadığını, ancak daha önce İzmir'e Cizvit papazlarının gelerek ikamet etmeye başladıklarını ve onların henüz mektep açmak gibi teşebbüslerde bulunmadıklarını ifade etmiştir (12.12.1891).⁴ Buna karşın İzmir Mutasarrıflığının Maârif Nezâretine göndermiş olduğu rapora göre: bir süre önce dört Fransız rahip ile dört rahibe İzmir'e gelmiş ve ayrı hanelerde ikamet etmeye başlamışlardır. Rahipler, Latinlerden, isteyenlerin çocuklarına ders vermeği planlamaktadırlar ve şimdilik ikamet ettikleri hanenin bir odasında Katolik ayini yapmaktadırlar. Gelecekte bir mektep açmak için uygun bir arazi aramaktadırlar. Kız, erkek on beş kadar Hristiyan çocuk ders için hanelerine devam etmektedir.⁵

İzmir Maârif Müdürlüğü kısa bir süre sonra daha ayrıntılı bir rapor hazırlamış ve Maârif Nezâretine göndermiştir. Raporda, Mutasarrıflığın verdiği bilgilerden farklı olarak, ders almaya devam eden öğrencilerden dördünün Latin diğerlerinin ise farklı milletlerden olduğu belirtilmektedir. Öğrenciler arasında Fransızca öğrenmek isteyen üç Müslüman çocuk da bulunmaktadır. Rahipler mekteple birlikte bir kilise ve hastane açmak için uygun bir arazi aramaktadırlar. Bunlar için yurt dışından çeşitli kitap, risale, kimya ve tıp aletleri ile mektep ve kilise eşyaları getirtmişlerdir. Ancak bunların İzmir gümrüğünden geçirilmesine müsaade edilmemiştir.⁶

İlgili raporların yazılış tarihi 1891 yılının sonudur. Ancak 1316 (1900/1901) tarihli Maârif Sâlnâmesi Fransızlar tarafından açılan Cizvit Mektebinin kuruluş tarihini 1888/1889 (Rumi 1304) olarak vermektedir ve mektebin ruhsatsız olduğunu belirtmektedir.⁷ Aslında daha önceki istatistiklerde İzmir'de idâdî düzeyinde iki Fransız mektebi olduğu ifade edilmektedir.⁸

Misyonerlik faaliyetleri için İzmir'e gelen ilk rahiplerin isimleri verilmemektedir. Ancak İzmir Mutasarrıflığının daha sonraki yazışmalarından Per Dominik adlı Fransız Cizvit misyonerinin o tarihlerde İzmir'e gelerek Katolik mezhebi temelli eğitim ve dini faaliyetlere başladığı anlaşılmaktadır.⁹ İzmir Mutasarrıflığının 26 Şubat 1896 tarihli arızasında, Per Dominik isimli Cizvit papazının resmi izin almadan İzmir'de bir Cizvit Fransız mektebi açtığı ve orada Rum ve Ermeni Katolik çocuklarına eğitim-öğretim faaliyetlerinde bulunulduğu ifade edilmektedir. Per Dominik öğretim faaliyetleri yanında çan çalma, mektep olarak kullanılan haneye Fransız bayrağı asma gibi uygulamalarda da bulunmuştur.¹⁰

Anlaşılabildiği üzere Fransız Cizvit papazları İzmir'de ruhsat almaksızın eğitim öğretim faaliyetlerine başlamışlardır. İzinsiz sürdürülen bu faaliyetlere karşı gerek mahalli idarece gerekse merkez tarafından çeşitli tedbirler alınmıştır. Konuya ileride ayrıca değinilecektir.

4 Başbakanlık Osmanlı Arşivi [BOA], *MF. MKT.*, 134/23. (30 Teşrîn-i sâni 1307)

5 BOA, *MF. MKT.*, 134/54. (16 Kanûn-ı evvel 1307)

6 BOA, *MF. MKT.*, 134/90. (20 Kanûn-ı evvel 1307)

7 *Sâlnâme-i Nezâret-i Maârif-i Umûmiye*[S.N.M.U], 1316, s. 1232, 1233.

8 *Maârif-i Umûmiye Nezâret-i Celilesi İdaresinde Bulunan Mekâtib-i İbtidâiye, Rüşdiye, İdâdiye, Âliye ile Mekâtib-i Hususiye ve Ecnebiyenin ve Dersââdet'te Tahriri İcra Kılınan ve Taşrada Mevcut Bulunan Kütüphanelerin İstatistiği*, 1310-1311 Sene-i Dersiye-i Maliyesine Mahsustur, Dersââdet, s. 56.

9 BOA, *BEO*, 1371/102791. (4 Ağustos 1315)

10 BOA, *HR. HMŞ. İŞO*. 185/25.

Cizvit papazlarının faaliyetlerine, sonraki yıllarda da giderek artan bir yoğunlukla devam ettikleri anlaşılmaktadır. Faaliyetleri mektep ve kiliseler için arsa satın alma, kilise, mektep inşa etme ve tesis ettikleri mekteplerde eğitim öğretim yapma şeklindedir.

İzmid mutasarrıfı Musa Kazım'ın 16 Ağustos 1899 tarihinde Dâhiliye Nezâretine gönderdiği raporda, Fransız tebaasından Per Dominik isimli Cizvit papazının sekiz, on yıl kadar önce İzmid'de büyük bir arsa satın aldığı ve o arsa üzerine inşa etmiş olduğu iki binayı ikametgâh ve mektep olarak kullanmaya başladığı ifade edilmiştir. Per Dominik satın alma faaliyetlerine devam etmiş ve 1897'de, Müslümanların ikamet ettiği bir mahallede, askeri depoya yakın bir mevkide büyük bir konak alıp onu Cizvit rahiplerine tahsis ederek orada bir dârülmuallimât tesis edilmesini sağlamıştır. Bununla yetinmeyen Per Dominik yakın bir zamanda satın almış olduğu konağın arsası üzerine, çarşıya nazır dört mağaza inşa etmek üzere Belediyeden ruhsat almıştır. Dükkanları, hem mağaza yapılmaya elverişli hem de icabı durumunda mektep olarak kullanmaya uygun bir surette inşa ettirmiştir.¹¹

Maârif istatistikleri incelendiğinde 1316 (1900/1901) tarihli Maârif sâlnâmesine göre Fransız Cizvitlere ait bir mektep olduğu anlaşılmaktadır. Mektebe devam eden otuz iki erkek, otuz dokuz kız öğrenci bulunmaktadır.¹² Sonraki ders yılında erkek öğrenci sayısı otuz beş, kız öğrenci sayısı ise kırk olarak kaydedilmiştir.¹³ 1318 (1902/1903) tarihli Maârif sâlnâmesinde Cizvit mektebi bulunmamaktadır.¹⁴ Bu durum Per Dominik'in 1900 yılında İzmid'i terk etmiş olması ile açıklanabilir.¹⁵ Yukarıda ifade edildiği üzere Per Dominik İzmid'de bir dârülmuallimât tesis etmiştir. Ancak o mekteple ilgili istatistiklerde bir bilgi kaydı mevcut değildir. Bu okulun istatistiklere yansımaması, açılmış olmasına rağmen eğitim öğretim faaliyetlerine devam edememiş olduğu şeklinde değerlendirilebilir.

Fransız Cizvit papazları İzmid'deki faaliyetlerinde yerel eşraftan ve memurlardan da destek almıştır. Bu çerçevede İzmid'de Merkez Duyun-i Umumiye Müdürü'nün muhasebe kâtibi Diyarbakirli Mihail, Divan-ı Umumiye Müfettişi Mösyö Bollan, Şimendifer Mevkif (istasyon) Memuru Dersaâdetli (İstanbul) Mösyö Russo ve Reji memurlarından, Fransa tebaasından Mösyö Laşes Per Dominik ile sıkı bir dini ilişki içerisinde olmuşlar ve Katolik mezhebinin İzmid'de yayılmasına yardımcı olmuşlardır.¹⁶ Ancak ileride bahsedileceği üzere onların tamamının misyonerlik faaliyetlerine destek olmadığı anlaşılabacaktır.

Per Dominik'e verilen yerel destek İzmid sancağıyla sınırlı kalmamıştır. Per Dominik, Hüdavendigâr (Bursa) vilayeti sınırları içerisinde bulunan Bilecik'te ikamet eden İtalyalı Eczacı Corci ile irtibat halinde olmuştur. Dominik, Eczacı Corci'nin sahibi olduğu, kahvehane ruhsatlı mekânda Katolik ayini icra etmeye devam etmiştir. Hâlihazırda kahvehane olarak kullanılmayan, metruk haldeki ufak bir hane ile bir odadan ibaret olan dükkan, rahipler tarafından kiralanmış ve yılda 5-6 defa ayin icra etmek için kullanılmıştır. Hanede bir bekçi ile bir rahip ikamet etmiştir. Hanenin kilise yapılmayacağı ve daimi ayin yapılmayacağı konusunda rahipten teminat alındıktan sonra mevcut haliyle aynı mahiyette kalmasına izin verilmiştir.¹⁷ Anlaşılabacağı üzere Per Dominik'in Katolik mezhebinin yaymaya yönelik faaliyetleri farklı merkezlerdeki rahipler ve yabancılar tarafından da desteklenmiştir.

11 BOA, BEO, 1371/102791. (4 Ağustos 1315)

12 S.N.M.U., 1316, s. 1232, 1233. İlgili sâlnâmede verilerin hangi yıla ait olduğu yazılmamıştır. Ancak sâlnâmedeki resmi okulların öğrenci sayıları 1897-1898 (Rûmî 1313-1314) ders yılına aittir. Bu nedenle yabancı mektepler ile ilgili verilerin de aynı ders yılına ait olduğu değerlendirilmektedir.

13 S.N.M.U., 1317, s. 1458, 1459.

14 S.N.M.U., 1318, s. 1632, 1633.

15 BOA, DH. MKT., 2301/18. (23 Kânûn-ı sâni 1315)

16 BOA, BEO, 1371/102791. (4 Ağustos 1315)

17 BOA, İ. AZN., 17/7. (18 Teşrîn-i sâni 1311)

Fransız Cizvit misyonerlerinin İzmir'deki faaliyetleri yurtdışından da destek görmüştür. Misyonerlerin İzmir'deki faaliyetlerine başlamalarıyla birlikte eğitim öğretim için ihtiyaç duydukları, kitap, risale, kimyevi maddeler gibi öğretim araçlarının yurtdışından temin edildiği anlaşılmaktadır.¹⁸ Diğer taraftan Fransa Sefareti, misyonerlerin İzmir'deki faaliyetlerine sık sık müdahil olmuştur. Sefaret onların gerek yerel gerekse merkezi idare ile karşılaştıkları durumlarda devreye girmiş ve Osmanlı idaresi üzerinde baskı kurmaya çalışmıştır.¹⁹

İzmir'deki Fransız Cizvit papazlarının temel amacı Ermenilerin Katolikliğe geçirilmesidir. Katolik Papazlar eğitim ve propaganda faaliyetleri ile destekledikleri çabalarında, mezhep değiştirmek için kanunen gerekli olan, yerel idareye başvurularda zaman zaman yol gösterici olmaya çalışmışlardır. Çeşitli zamanlarda ise yalan haberler ve şikâyetlerle yerel idareleri zor durumda bırakmaya çalışmışlardır.²⁰ Yine İzmir'deki misyonerlik faaliyetlerini başlatan Per Dominik, sancak dâhilinde, özellikle Ermenilerin ikamet ettikleri kaza ve köyleri gezip onları Katolikleştirme çabası içerisinde olmuştur. Per Dominik'in Geyve kazasına bağlı Kurtbelen ve Eşme köylerindeki Ermenilerin Katolik mezhebine geçmeleri için çeşitli teşviklerde bulunduğu anlaşılmaktadır.²¹

İzmit kasaba ve köylerinde yaşayan Ermeniler, Ermeni Katolik Cemaati'ne karşı olmuşlar, hatta onları düşman olarak görmüşlerdir. Bağcacık köyü Ermenileri, Katolik rahiplerin idaresinde olan mektebi taşıdıkları gibi mektebe karşı çeşitli saldırılarda da bulunmuşlardır. Ermeni Katolik Patrikliğinin durumdan şikâyetçi olması üzerine taşkınlıkları yapan Ermeniler uyarılmıştır. Ancak, Bağcacık köyü Ermenileri bu uyarıları dikkate almayarak mektebin camlarını kırmış ve saldırılarının şiddetini artırmışlardır. Bu durum karşısında Dâhiliye Nezareti İzmir Mutasarrıflığından şiddet olaylarının engellenmesini istemiştir (14 Temmuz 1892).²² İzmir Mutasarrıflığı meydana gelen olayları engellemek için Ermeni milletinin ileri gelenlerine gerekli tebligatı yapmıştır (29 Ağustos 1892).²³

Fransız Cizvit papazlarının İzmir sancağındaki misyonerlik faaliyetleri merkezi idarenin, İzmir Mutasarrıflığının ve İdâdî Müdürlüğünün almış olduğu çeşitli tedbirlerle engellenmeye çalışılmıştır. Maârif Nezâreti'nin genel uyarısı üzerine, Cizvit Papazlarının İzmir'de faaliyetlerine başlamalarından hemen sonra gerek İzmir Mutasarrıflığı ve gerekse İdâdî Müdürlüğü konuyla ilgili raporlarını hazırlamışlar ve ilgili Nezâretlere bildirmişlerdir. Maârif Nezâreti, Cizvit papazlarının mektep açmaya teşebbüs etmemeleri durumunda onlara müdahale edilmemesini, ancak öyle bir teşebbüse girişmeleri halinde durumun hemen Nezârete bildirilmesini istemiştir.²⁴ Misyonerlerin okul açma teşebbüsü üzerine durum Maârif Nezâretine bildirildiği gibi ilk etapta Mutasarrıflık ruhsatsız mektep açmanın mümkün olmadığını, polis aracılığı ile papazlara tebliğ etmiştir. Cizvit papazlarının açmış olduğu okula devam ettiği anlaşılan üç Müslüman çocuktan ikisi hemen tespit edilmiş ve onların mektebe devamları engellenmiştir.²⁵

Per Dominik'in yerel idarenin uyarılarını dinlemediği, eğitim öğretim faaliyetlerine devam ettiği, bununla birlikte sürdürmekte olduğu o faaliyetler için okul binası inşa ettiği anlaşılmakta-

18 BOA, MF. MKT., 134/90. (20 Kanûn-ı evvel 1307)

19 BOA, Y. PRK. UM., 31/65. (8 Şaban 1312); İ. AZN., 17/7. (18 Teşrîn-i sâni 1311); DH. MKT., 2267/41. (26 Teşrîn-i evvel 1315); DH. MKT., 439/49. (17 Eylül 1311)

20 BOA, DH. TMIK. M., 57/35; 68/13; 50/12. (12 Ağustos 1314, 23 ve 24 Mart 1315, 25 Kanûn-ı sâni 1316)

21 BOA, BEO., 1371/102791. (4 Ağustos 1313)

22 BOA, DH. MKT., 1972/44. (2 Temmuz 1308)

23 BOA, DH. MKT., 1993/108. (17 Ağustos 1308)

24 BOA, MF. MKT., 134/23. (30 Teşrîn-i sâni 1307)

25 BOA, MF. MKT., 134/54. (16 Kanûn-ı evvel 1307); MF. MKT., 134/90. (20 Kanûn-ı evvel 1307)

dır. Fransız Katolik rahiplerin İzmir'de Çarşıbaşı mevkiinde Mösyö Doblin'in arsası üzerine bir kilise inşa etmekte oldukları anlaşılmış ve İzmir Belediyesi tarafından kendilerine tebliğ edilen inşaatın durdurulması kararına da uymamışlardır. İnşaatın durdurulması kararı polis marifetiyle tebliğ edilince gerek papazlar ve gerekse çalıştırmakta olduğu yabancı işçiler tarafından mukavemetle karşılaşılmış ve hatta olay polise karşı şiddet uygulama noktasına varmıştır.²⁶ Karşılaşılan fiziki mukavemet sonrasında Katolik rahibin uşağı Avusturyalı Ciro'yu darp edip stürükleyerek hükümet konağına getiren iki polis memuru da kusurlu bulunmuş ve İstanbul'a gönderilmiştir ve Zaptiye Nezâretince yerlerine başka iki polis memuru tayin edilmiştir.²⁷ Bu vukuat nedeniyle İzmir Mutasarrıfı da görevden alınmıştır.²⁸ Diğer taraftan Fransız Cizvit papazları ikamet etmekte oldukları haneleri mektep haline getirmişler izinsiz olarak eğitim faaliyetlerine devam etmişlerdir. Yalnızca bununla da yetinmeyip okul bahçesi olarak kullanılan arazideki bir ağaç üzerine çan asmak suretiyle çalmaya başlamışlardır. Bununla birlikte mektebe Fransız bayrağı da asmışlardır. Konuyla ilgili olarak Fransız başrahibi sözlü olarak uyarılmışsa da bir sonuç alınamamış ve ruhsatları olmadan mektep olarak kullandıkları arazinin vakıf olması dolayısıyla oraya kilise ve mektep inşasının kanunlara aykırı olacağı yazılı olarak bildirilmiştir. Durum Hariciye Nezâretine de bildirilmiş ve ne yapılması gerektiği konusunda görüş istenmiştir. Hariciye Nezâreti'nden uzun süre cevap alınamamıştır.²⁹ Dâhiliye Nezâreti Per Dominik'in çan çalma gibi faaliyetlerine izin verilmemesi gerektiğini İzmir Mutasarrıflığına bildirmiştir.³⁰ Buna rağmen Cizvit papazları faaliyetlerine devam etmişlerdir.³¹ Ancak daha sonraki yazışmalardan izinsiz ve ruhsatsız olarak açılmış olan mekteplere izin verilmemesi, ruhsatsız olarak mektep inşasına teşebbüs edilirse işçilerin çalışmaktan men edilmesi, Osmanlı tebaasından olanların oralara gitmelerinin yasaklanmasının bildirildiği anlaşılmaktadır.³² Bir taraftan idari tedbirler alınırken diğer taraftan Rum Metropoliti ve Ermeni Murahhası ile görüşülmüş, Rum ve Ermeni çocukların Cizvit mekteplerine gönderilmemesi istenmiştir.³³ Alınan tedbirler sonucunda Per Dominik'in faaliyetleri engellenmiştir. Nihayetinde Dominik İzmir'di terk ederek Fransa'ya dönmek zorunda kalmıştır.³⁴

Yukarıda, Fransız Cizvit papazlarının faaliyetlerinde İzmir'de görev yapan bazı memurlardan destek aldığı ifade edilmişti. Dâhiliye Nezâreti bu kişilerin İzmir'de kalmalarının sakıncalı olduğuna karar vermiş ve İzmir dışına tayinlerini istemiştir.³⁵ O memurların tayinleri çıkarılmıştır.³⁶ Ancak daha sonra memurlardan bazılarının suçsuz oldukları ve iftiraya uğradıkları anlaşılmış ve tayinleri iptal edilmiştir.³⁷

Sonuç

Fransız misyonerlerin İzmir müstakil sancağındaki eğitim öğretim faaliyetleri XIX. yüzyıl sonlarında başlamıştır. Misyonerlerin sancaktaki temel hedefi Ermenilerin Katolikleştirilmesidir. Ermenilerin yanında Rumların çocukları da onların açmış oldukları okullara devam etmişlerdir. Öğretim faaliyetlerine başladıkları ilk günlerde, yabancı dil öğrenmek

26 BOA, Y. PRK. UM., 31/71. (15 Kanûn-ı sâni 1310, 19 Kanûn-ı sâni 1310)

27 BOA, ZB., 44/34. (29 Kanûn-ı sâni 1310, 2 Şubat 1310)

28 BOA, Y. PRK. UM., 31/65. (22 Kanûn-ı sâni 1310)

29 BOA, HR. HMŞ. İŞO., 185/25. (20 Temmuz 1313), İzmir Mutasarrıflığının mazbatası 14 Şubat 1311 (26 Şubat 1896) tarihliidir.

30 BOA, BEO., 968/72554. (10 Haziran 1313)

31 BOA, HR. HMŞ. İŞO., 185/25. (20 Temmuz 1313)

32 BOA, DH. TMİK. M., 83/16. (8 Şubat 1315)

33 BOA, BEO., 1371/102791. (4 Ağustos 1315)

34 BOA, DH. MKT., 2267/41; 2301/18. (26 Teşrin-i evvel 1315, 23 Kanûn-ı sâni 1315)

35 BOA, BEO., 1371/102791. (24 Ağustos 1315)

36 BOA, DH. MKT., 2243/17. (24 Ağustos 1315)

37 BOA, DH. MKT., 2273/99; 2301/18. (23 Kanûn-ı sâni 1315, 8 Teşrin-i sâni 1315)

amacıyla, Müslümanların çocuklarından da okullarına devam eden olmuştur. Misyonerler eğitim öğretim faaliyetlerini izinsiz yürütmüşler, ruhsatsız olarak birçok okul binası inşa etmek için çalışmışlardır. Cizvit misyonerlerinin eğitim öğretim faaliyetlerine, Ermeni cemaati içerisinde kısmen ilgi olmuştur. İzmit Ermenileri genel olarak misyonerlerin faaliyetlerine karşı çıkmışlardır. Hatta Misyonerlerin okullarına karşı, zaman zaman şiddet içeren bir tutum içerisinde olmuşlardır. Elbette Ermeni toplumunun, Cizvit misyonerlerine karşı saldırı içeren girişimlerini engellemek amacıyla gerekli tedbirler merkezi ve yerel idare tarafından alınmıştır.

Fransız Cizvit misyonerleri İzmit sancağındaki faaliyetlerinde, yerel eşraftan, memurlardan, Fransa Sefaretinden, Ermeni Katolik Patrikliğinden ve yurt dışından destek almıştır. Osmanlı merkezi ve yerel idaresi özellikle Ermenilerin Katolikleştirilmesi temelli olan bu eğitim faaliyetlerine karşı çeşitli tedbirler almıştır. Alınan tedbirler neticesinde Cizvit misyonerleri İzmit sancağında amaçlarına ulaşamamışlardır.

KAYNAKLAR

Başbakanlık Osmanlı Arşivi: *Maârif Nezâreti Mektûbî Kalemî* (MF. MKT), *Bab-ı Âlî Evrak Odası* (BEO), *Hariciye Nezâreti Hukuk Müşavirliği İstişare Odası* (HR. HMŞ. İŞO), *Dâhiliye Nezâreti Mektûbî Kalemî* (DH. MKT), *İrade Adliye ve Mezâhib* (İ. AZN), *Yıldız Perakende Umum Vilayetler* (Y. PRK. UM), *Dâhiliye Nezâreti Tesri-i Muamelat ve Islahat Komisyonu* (DH. TMİK. M), *Zabtiye Nezâreti* (ZB)

Berkes, Niyazi, *Türkiye’de Çağdaşlaşma*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2002.

Maârif-i Umûmiye Nezâret-i Celîlesi İdaresinde Bulunan Mekâtib-i İbtidâiye, Rüşdiye, İdâdiye, Âliye ile Mekâtib-i Hususiye ve Ecnebiyenin ve Dersââdet’te Tahriri İcra Kılınan ve Taşrada Mevcut Bulunan Kütüphanelerin İstatistiği, 1310-1311 Sene-i Dersiy-i Maliyesine Mahsustur, Dersââdet.

POLAT HAYDAROĞLU, İlknur, *Osmanlı İmparatorluğu’nda Yabancı Okullar*, KültürBakanlığı Yayınları, Ankara, 1990.

Sâlnâme-i Nezâret-i Maârif-i Umûmiye, 1316, 1317, 1318.

Sezer, Ayten, “Osmanlı’dan Cumhuriyet’e: Misyonerlerin Türkiye’deki Eğitim Faaliyetleri”, *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, cilt: 16, özel sayı, 1999, (169-183)

Ekler

Ek 1

تاریخ		رقم		موضوع		ملاحظات	
روز	ماه	شماره	تاریخ	موضوع	ملاحظات	ملاحظات	ملاحظات
۱۵	۱۲۸۵	۱۵	۱۲۸۵	۱۵	۱۲۸۵	۱۵	۱۲۸۵
وادی باده واقع فرا و قضاغه سکه ای قوئل جانی جیغیده ایغورک ایله حضوره و خورده ایتمده اولدوقده ییغیجی قیغیده دئی ایی جیغیده قوئل ایغورک ایله سکه اولدوقده قاسم قیغه اولدوقده قیغیده بولمقده ایی قوئل بولمقده ایی قوئل بولمقده ایی قوئل بولمقده اولدوقده اولدوقده اولدوقده اولدوقده اولدوقده اولدوقده اولدوقده اولدوقده ایتمده ایی قوئل ایی قوئل ایی قوئل ایی قوئل ایی قوئل ایی قوئل ایی قوئل ایی قوئل ایتمده ایی قوئل ایی قوئل ایی قوئل ایی قوئل ایی قوئل ایی قوئل ایی قوئل ایی قوئل ایتمده ایی قوئل ایی قوئل ایی قوئل ایی قوئل ایی قوئل ایی قوئل ایی قوئل ایی قوئل							

۱۵

۱۲۸۵

OSMANLI ARŞIVI

DH. MKT

1972 44

DH. MKT., 1972/44, Dâhiliye Nezâretinden İzmid mutasarrıflığına gönderilen Ermenilerin, Ermeni Katolik cemaati aleyhinde olan saldırılarının engellenmesi ile ilgili 2 Temmuz 1308 tarihli yazısı.

MF. MKT., 134/90,İzmid İdadi Müdürlüğünden Maârif Nezaretine gönderilen, Cizvit misyonerlerinin İzmid sancağındaki eğitim faaliyetleri hakkındaki 20 Kanûn-ı evvel 1307 tarihli rapor